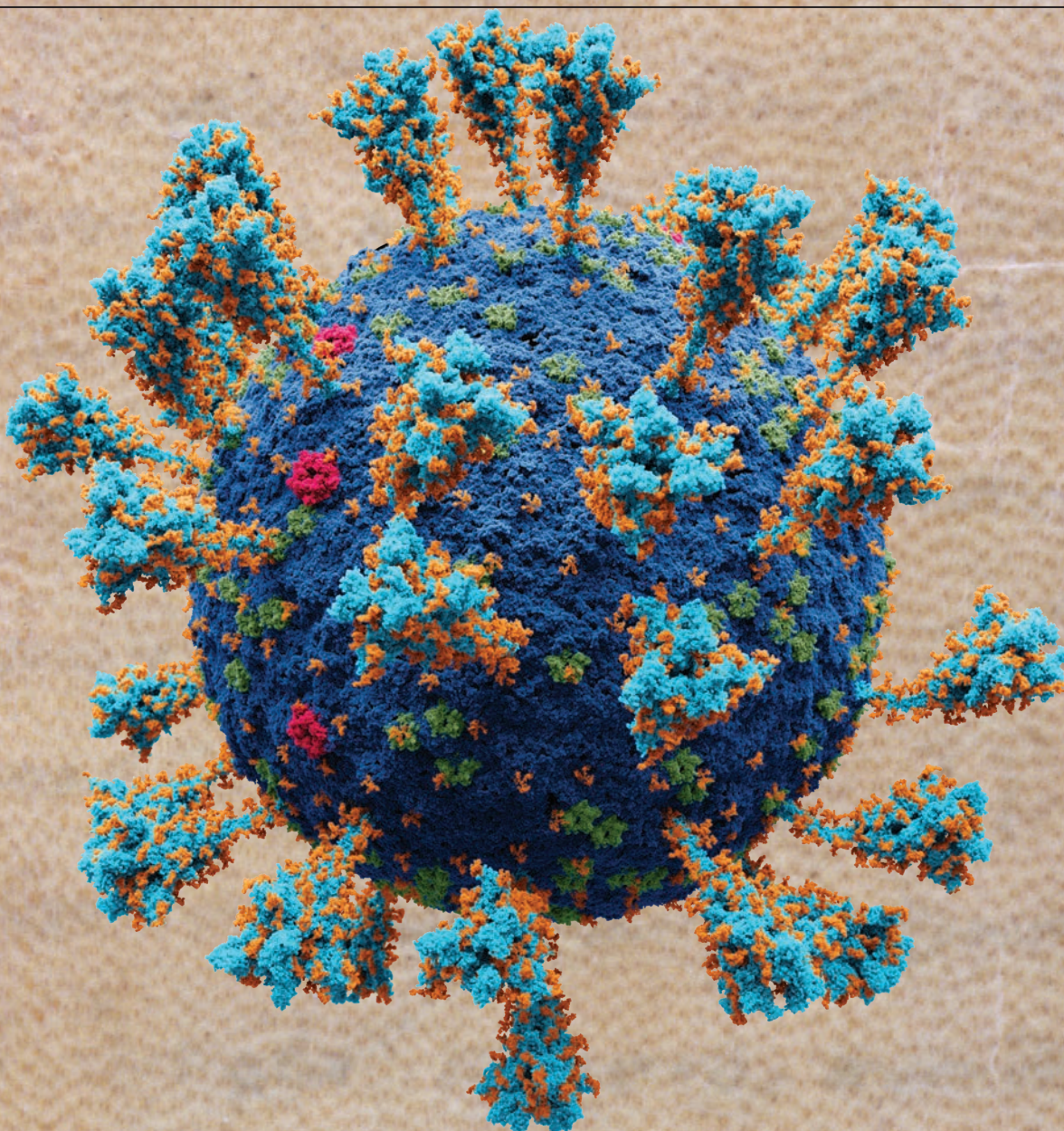

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 32, 2022, 2

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 32, 2022, 2

ISSN 1408-5348
e-ISSN

UDK 009

Letnik 32, leto 2022, številka 2
2591-1775**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT),
Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR),
Darko Darovec, Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano
Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA),
Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA),
Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povolo (IT),
Marijan Premović (ME), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec,
Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek,
Tomislav Vignjević, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Boštjan Udovič, Gorazd Bajc

Prevajalka/Traduttrice/Translator:

Petra Berlot (it.)

Oblikovalec/Progetto grafico/**Graphic design:**

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / Società storica del
Litorale - Capodistria® / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije
družbe, kulture in okolja / Institute IRRIS for Research, Development
and Strategies of Society, Culture and Environment / Istituto IRRIS di
ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente®**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**SI-6000 Koper/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** https://zdjp.si

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 06. 2022.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije
(ARRS), Mestna občina Koper*Annales - Series Historia et Sociologia* izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija Annales, Series Historia et Sociologia je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:*
Clarivate Analytics (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities;
IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal
Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS
(NL); Directory of Open Access Journals (DOAJ).

To delo je objavljeno pod licenco / *Quest'opera è distribuita con Licenza / This work is licensed under a*
Creative Commons BY-NC 4.0.

Navodila avtorjem in vsi članki v barvni verziji so prosto dostopni na spletni strani: <https://zdjp.si>.
Le norme redazionali e tutti gli articoli nella versione a colori sono disponibili gratuitamente sul sito: https://zdjp.si/it/.
The submission guidelines and all articles are freely available in color via website https://zdjp.si/en/.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Barbara Riman:** Slovenska skupnost na Hrvaškem v obmejnem območju in meja v času covida-19 165
La comunità slovena in Croazia nella zona di confine ed il confine durante il covid-19
The Slovene Community in Croatia in the Border Area and the Border during Covid-19
- Lucija Čok:** Spopad s pandemijo covida-19 v izobraževalnih sistemih: primerjalna študija kriznih strategij, politik in ukrepov oblasti izbranih držav v odzivu na pandemijo 179
Coping with the Covid-19 Pandemic in Education Systems: A Comparative Study of Crisis Strategies, Policies and Actions by the Authorities of Selected Countries in Response to the Pandemic
La gestione della pandemia di covid-19 nei sistemi educativi: studio comparativo delle strategie di crisi, delle politiche e delle azioni delle autorità in paesi selezionati in risposta alla pandemia
- Tina Čok:** Odnos javnosti do »kitajskega« virusa Sars-cov-2: analiza javnomnenjske raziskave v Sloveniji in v prostoru slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem 199
Opinione pubblica e virus »cinese«
Sars-cov-2: analisi del sondaggio d'opinione in Slovenia e nel territorio della minoranza slovena in Italia e Croazia
Public Attitudes Towards the »Chinese« Virus Sars-Cov-2: Analysis of an Opinion Poll in Slovenia and the Slovenian Minority Territory in Italy and Croatia
- Patrizia Farinelli:** Uno scambio di lettere tra due cultori di mineralogia: Giuseppe Carlo Cernazai e Sigismondo Zois 213
The Correspondence Between Two Mineralogists: Giuseppe Carlo Cernazai and Sigismund Zois
Izmenjava pisem med dvema ljubiteljema mineralogije: Giuseppejem Carlom Cernazajem in Žigo Zoisom
- Olivera Popović & Slavko Burzanović:** Racconto di viaggio e attivismo politico: un articolo di Bruno Roselli nella stampa americana sulla »questione montenegrina« 229
Travel Writing and Political Activism: An Article by Bruno Roselli in the American Press on the »Montenegrine Question«
Potopis in politični aktivizem: članek Bruna Rosellija v ameriškem tisku o »črnogorskem vprašanju«
- Borut Juvanec:** Vernacular Architecture of Malta 239
Architettura vernacolare maltese
Vernakularna arhitektura Malte
- Neva Makuc & Ana Toroš:** Slovenian Literature in the Provinces of Gorizia and Udine from the Perspective of Turbulent Historical Events 263
La letteratura slovena delle province di Gorizia e di Udine alla luce dei turbolenti eventi storici
Slovenska književnost v goriški in videmski pokrajini v luči turbulentnih zgodovinskih dogodkov

Mojca Kumin Horvat: Regional Geolinguistics – Case Study of Prekmurje Dialect 277 <i>Geolinguistica regionale – esempio del dialetto del Prekmurje</i> <i>Regionalna geolingvistika – primer prekmurskega narečja</i>	Andrea Matošević: Etnološki penjač iz filozofskog ambisa. Krize prisutnosti, smrt i destorifikacija kod Ernesta de Martina i Martina Heideggera 305 <i>Scalatore etnologico dall'abisso filosofico. Crisi di presenza, morte e destorificazione in Ernesto de Martino e Martin Heidegger</i> <i>Ethnological Climber from the Philosophical Abyss. Crises of Presence, Death and Destorification in Ernesto de Martino and Martin Heidegger</i>
Matic Kocijančič: Slovenska sprava – heideggerjevski projekt? Od Heideggerjeve interpretacije Sofoklove Antigone do onto-etične zakonodaje Tineta Hribarja 295 <i>La riconciliazione slovena – un progetto heideggeriano? Dall'interpretazione di Heidegger dell'Antigone di Sofocle alla legislazione onto-etica di Tine Hribar</i> <i>Slovene Reconciliation – A Heideggerian Project? From Heidegger's Interpretation of Sophocles's Antigone to the Onto-ethical Legislation of Tine Hribar</i>	Kazalo k slikam na ovitku 320 <i>Indice delle foto di copertina</i> 320 <i>Index to images on the cover</i> 320

SLOVENSKA SKUPNOST NA HRVAŠKEM V OBMEJNEM OBMOČJU IN MEJA V ČASU COVIDA-19

Barbara RIMAN

Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva 26, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-mail: barbara.riman@guest.arnes.si

IZVLEČEK

Obdobje pandemije covid-19 je bilo še posebej težko za skupnosti na obmejnih območjih. V težkem položaju so se znašli tudi pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki imajo zelo močne in večplastne vezi s Slovenijo. Pričujoči prispevek je nastal s ciljem prikazati položaj pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem v času covid-19 s posebnim poudarkom na ukrepih, povezanih s prečkanjem meje. Podatki so pridobljeni iz raziskave, ki se je izvajala v letu 2021 in temelji na 15 polstrukturiranih intervjujih, izvedenih med aktivnimi pripadnicami slovenske skupnosti na Hrvaškem.

Ključne besede: slovenska skupnost na Hrvaškem, slovensko-hrvaška meja, mejni režim, covid-19

LA COMUNITÀ SLOVENA IN CROAZIA NELLA ZONA DI CONFINE ED IL CONFINE DURANTE IL COVID-19

SINTESI

Il periodo della pandemia di Covid-19 è stato particolarmente difficile per le comunità delle zone di confine. Ad affrontare difficoltà si sono quindi trovati anche gli appartenenti della comunità slovena in Croazia. L'articolo si propone a presentare la situazione di questa comunità durante il periodo della pandemia, con particolare attenzione alle misure relative all'attraversamento del confine. I dati sono tratti da un sondaggio condotto nel 2021 tramite 15 interviste semi-strutturate con le appartenenti attive della comunità slovena in Croazia.

Parole chiave: comunità slovena in Croazia, confine sloveno-croato, regime di confine, Covid-19

UVOD

Pandemija covid-19 je med drugim vplivala na delovanje skoraj vseh družbenih sistemov znotraj meja nacionalnih držav in tudi zunaj njih. Prizadela je življenja milijonov ljudi po vsem svetu, predvsem pa tistih, ki živijo na obmejnem območju (Opiłowska, 2021, 589).¹ V prvih tednih intenzivnega širjenja okužb so strokovnjaki svetovali (in še vedno svetujejo) fizično razdaljo kot enega najpomembnejših načinov zmanjševanja možnosti okužbe. Sprejeti so bili tudi številni ukrepi, od prepovedi javnega zbiranja do zapiranja šol in vrtcev, gostinskih lokalov in trgovin z izdelki, ki niso namenjeni prehrani, ter drugih manj pomembnih dejavnosti (Adolph et al., 2021). Prepoved druženja in s tem fizična oddaljenost sta v socialnem in ekonomskem pogledu močno vplivali na javno moralo, nacionalna gospodarstva in seveda življenja posameznikov (McCloskey, 2020, 1097–1098).

Spomladi 2020 je bila celotna Evropa v t. i. *lockdownu*. Evropa brez meja je nenadoma postala Evropa z mejami, znotraj katerih so države omejevale mobilnost obmejnega in ostalega prebivalstva ter migracije nasploh. Petindvajset let po uveljavitvi schengenskega sporazuma v Zahodni Evropi smo bili tako priča ponovnemu razmejevanju. V javnem prostoru so bile načrtane nevidne meje, ki so bile tudi v središču pozornosti oblikovalcev politik, medijev in navadnih državljanov. S tem so države pokazale moč, da meje uporabljajo kot orodje za zaščito svojega ozemlja pred širjenjem virusa (Opiłowska, 2021, 593). Koronakriza je pokazala, da se meje znotraj Evropske unije (EU) še vedno nadzorujejo in upravljajo na način, ki mobilno prebivalstvo in migrante uvršča med manj legitimne in nezaželene pri prehajanju notranjih meja EU, ponekod celo med drugorazredne državljanke.

Omejitve čezmejnih migracij in potovanj ter uvajanje karantenskih in izolacijskih ukrepov so izjemno hitro zaustavili ne le mednarodne migracije, temveč tudi gibanje prebivalstva v okviru iste države (Gregurovič et al., 2020, 1). Politična vodstva so to seveda upravičevala v kontekstu omejitve nadaljnjega širjenja okužb. Prvič v zgodovini je EU z namenom omejitve širjenja virusa zaprla vse svoje zunanje meje (Linka et al., 2020, 710). Spomladi 2020 so se zaprle tudi meje znotraj same EU.

Zapiranje meja je bila politična odločitev, sočasno pa se je na novo začelo interpretirati državljanstvo. V času, ko so se na eni strani meje zapirale, so se na drugi strani te odpirale, predvsem za repatriacijo, in to navkljub tveganju pospešene širitve covid-19 (Mégret, 2020). Državljanstvo je naenkrat dobilo »romantičen poudarek«. Ta poudarek je bil neusmiljen in ekskluziven in je z natančno opredelitvijo »povratne mobilnosti« zarisal mejo med državljani in ostalimi. Države so obljubljale zaščito in vabile k repatriaciji, kot da bi meje in nacionalno ozemlje lahko zagotavljali kakršnokoli imunost (Mégret, 2020).

Sčasoma so se meje začele ponovno odpirati, vendar ne na ravni EU, temveč odvisno od nacionalnih vlad in njihovih interesov, prednostnih nalog in izbirnih meril, komu je in komu ni dovoljeno prečkati mejo (Klatt, 2020, 43).

Za številne obmejne prebivalce je bilo popolno zaprtje meja nerazumljiva izkušnja, ki je močno obremenila njihova življenja. Posledično so bili mnogi obmejni prebivalci odrezani od svojih prijateljev in družin, službe in vsakodnevnih dejavnosti, ki potekajo na obeh straneh meje. Z malo ali brez opozorila so doživeli nekaj, kar se jim je zdelo neverjetno in popolnoma nepričakovano. Sosedje z druge strani meje, ki so bili morda prebivalcem obmejnih krajev čustveno celo bližje kot njihovi rojaki iz države, so bili v javnosti označeni kot tujci, ki bi lahko predstavljali grožnjo (Opiłowska, 2021, 589–590).

Posebno težak je bil položaj pripadnikov tistih manjšin, katerih matična država leži v neposrednem sosedstvu. Slednji so bili in ostajajo dvojno ranljiva skupina: v državi, v kateri živijo, jim je družba očitala, da so oni tisti, ki so virus uvozili; država, iz katere izhajajo, pa je bila do njihove vrnitve nezaupljiva. Nekatere države (tudi Slovenija) so svojo diasporo povabile, naj prispeva (ne samo finančno) k boju proti koronavirusu.² Proces zapiranja in omejevanja na mejah je prizadel tudi odnos manjšine do matične države, saj država svoje diaspore, ki je živela in živi v obmejnem območju, ni upoštevala niti v času zapiranja niti pri ponovnem odpiranju meja (Klatt, 2020, 47).

Z zapiranjem meja in s tem povezanimi težavami so se soočali prebivalci različnih obmejnih krajev v Evropi, od obmejne regije ob nemško-poljski meji do regij ob nemško-francoski, nemško-švicarski, dansko-nemški, nizozemsko-belgijski, italijansko-slovenski in slovensko-madžarski meji

1 Prispevek je nastal v okviru delovanja v programski skupini »Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim na začetku tretjega tisočletja«.

2 Ministrica dr. Helena Jaklitsch in državni sekretar dr. Dejan Valentinčič sta takoj ob prevzemu vodilne vloge na Uradu Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu napisala pismo, v katerem sta zaprosila vse rojake, ki imajo to možnost, naj priskočijo na pomoč domovini (Jaklitsch & Valentinčič, 2020).

(Opiłowska, 2021; Klatt, 2020; Brezigar, 2020; Munda Hirnők, 2020; Kovács & Göncz, 2020), pa tudi na območjih ob mejah, kjer še vedno velja schengenski režim, kot je npr. slovensko-hrvaška meja (Riman, 2020).

V tem slovensko-hrvaškem območju se je še posebej izolirano počutila slovenska skupnost, ki mejo prečka skoraj vsakodnevno. Zaprtje meje in nezmožnost prehoda, občasno odpiranje in nenehno spreminjanje ukrepov za vstop v Slovenijo in vrnitev na Hrvaško je trajalo od sredine marca 2020 pa vse do konca septembra 2021. Situacija se še vedno spreminja, čeprav zdaj vsaj že obstajajo kategorije oseb, ki jim je vstop v Slovenijo dovoljen.

Vsem pripadnikom slovenske manjšine na Hrvaškem, ne glede na prepričanje – politično, versko ali drugo – je namreč skupno to, da imajo dve domovini in da so v večji ali manjši meri njihova življenja organizirana prav v takšni smeri. Njihovo zasebno in poslovno življenje je pogosto povezano tako s Hrvaško kot s Slovenijo, zaradi česar so bili v času pandemije v nezavidljivem položaju. Pripadniki slovenske skupnosti, ne glede na to, ali imajo poleg hrvaškega tudi slovensko državljanstvo, namreč pogosto izjemno močno čutijo vsako politično in družbeno spremembo med državama. Odnosi med državama se odražajo tudi na njihovem zasebnem in družbenem življenju, na katerega vplivajo vsi pozitivni ali negativni načini komunikacije na meddržavni ravni.

Prav tako so čutili in še vedno čutijo posledice pandemije covid-19, predvsem tudi zato, ker na njihova življenja močno vplivajo odločbe in ukrepi, ki jih Slovenija in Hrvaška odredjata. Kot državljani ene in druge države imajo pogosto občutek, da so zaradi tega na slabšem, kot če bi imeli samo eno domovino. S pandemijo povezani ukrepi, ki sta jih izvajali obe državi, so močno vplivali na vezi pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem s Slovenijo. Poleg tega, da so bili odvisni od omejitev in ukrepov s strani Hrvaške, ki so bili v začetku pandemije leta 2020 izjemno ostri, so bili odvisni tudi od odločitev sosednje države (Gregurović et al., 2020, 10), v tem primeru Slovenije.

Cilj prispevka je osvetliti položaj pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki živijo v obmejnem prostoru in ki so se soočali in se soočajo z izzivom nenadoma zaprtih ali polzaprtih meja. Prispevek obravnava razmere v času, ko je bila meja zaprta za skoraj vse slovenske in hrvaške državljane, ter v času, ko je bila meja samo delno prepustna za določene skupine ljudi. V prispevku se bo zajelo obdobje od marca 2020 do avgusta 2021.

V prispevku bo prikazano večplastno življenje pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem, kjer so bili pripadniki slovenske skupnosti, ki so v veliki meri tudi državljani Republike Hrvaške ali državljani obeh držav, in pripadniki manjšine v drugačnem položaju kot slovenski državljani, ki v Sloveniji dejansko živijo. Nove politične oblasti³ v času pandemije niso pokazale večje podpore ali razumevanja, da bi se lahko člani slovenske skupnosti na Hrvaškem počutili varnejše in verjeli, da se bodo zapletene situacije, ki se še danes dogajajo na terenu, lažje rešile, tudi s pomočjo Slovenije.

Tematika bo analizirana narativno, uporabljena pa bo metodologija, ki je bila uporabljena v preteklih znanstvenih raziskavah in objavljenih zaključkih teh raziskav (Opiłowska, 2021; Novotny, 2021; Munda Hirnők, 2020; Grafenauer & Jesih, 2020; Sorgo & Novak Lukanovič, 2020). Na primeru študije primera slovenske manjšine na Hrvaškem v obmejnem območju se skuša odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Na kakšen način so spremembe na meji, povezane z epidemijo covid-19, vplivale na slovensko manjšino na Hrvaškem?
- Kakšen je bil odnos Republike Slovenije do slovenske manjšine ter odnos manjšine same do države matične kulture?
- Kako so ukrepi, nezmožnost odhoda v Slovenijo in prekinjeni stiki v času od aprila 2020 do avgusta 2021 vplivali na doživljanje samega sebe kot pripadnika slovenske skupnosti na Hrvaškem?

Prispevek analizira situacijo v času od aprila 2020 do konca avgusta 2021. Spremlja se pisanje hrvaških in slovenskih lokalnih in regionalnih dnevnikov in tednikov. Analizirani so tudi uradni dokumenti, objavljeni v Uradnem listu Republike Slovenije, ko gre za spremembe in dopolnitve Odloka o odrejanju in izvajanju ukrepov za preprečitev širjenja nalezljive bolezni COVID-19 na mejnih prehodih na zunanji meji in na kontrolnih točkah na notranjih mejah Republike Slovenije (Odlok 100/2020).

Poleg tega so bili v drugi polovici leta 2021 izvedeni intervjuji s pripadnicami slovenske skupnosti na Hrvaškem, v katerih so razkrivale svoj odnos do meje pred in po obdobju covid-19. Zaradi veljavnih ukrepov so bili intervjuji izvedeni po elektronski pošti ali telefonu, z nekaterimi pa smo se tudi osebno srečali. Omenjene metode so v dosedanjih raziskavah uporabljali slovenski in tuji raziskovalci (Ramšak, 2004; Meho, 2006; Ri-

3 V času pandemije covid-19 je v slovenski vladi prišlo do spremembe, in sicer je Marjana Šarca na mestu predsednika vlade zamenjal Janez Janša.

man, 2020). Za intervjuje so bile izbrane aktivne članice slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki živijo v obmejnem območju in ki so z družinskimi in prijateljskimi vezmi povezane s Slovenijo. Polstrukturirani vprašalnik je bil sestavljen iz dveh delov: v prvem delu smo ugotavljali povezanost s Slovenijo in Hrvaško pred izbruhom pandemije covid-19, drugi del pa je zajemal nekoliko več vprašanj, ki so bila povezana predvsem z življenjem v zadnjem letu v luči ukrepov, povezanih s covidom-19. V intervjuvanje je bilo vključenih 16 žensk, ki so že v prvem delu izkazale izjemno močno povezanost s Slovenijo, predvsem zasebno, in so enako močno občutile posledice sprememb mejnega režima zaradi covid-19. Zaradi anonimnosti so njihova imena v prispevku spremenjena.

SLOVENSKA MANJŠINA NA HRVAŠKEM IN MNENJE NJENIH PRIPADNIKOV

Ko se je marca 2020 prvič zaprla meja med Slovenijo in Hrvaško, so bili presenečeni in prizadeti vsi, ki zaradi različnih življenjskih situacij mejo prečkajo tako rekoč vsakodnevno. Med prizadetimi so bili tako tudi pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem.

Prvo presenečenje jih je doletelo že marca 2020, ko je hrvaški štab civilne zaščite odločil, da morajo prebivalci Karlovške županije, ki odhajajo na delo v Belo krajino, ob svojem povratku na Hrvaško v 14-dnevno karanteno. To je prizadelo približno 700 oseb, ki so se poleg koronavirusa in tveganja za okužbo morali soočiti še z zaprtjem maloobmejnih prehodov in prepovedjo dnevnega prečkanja meje (av/h, 2020; V. L., 2020; L. M., 2020). Ta težava je bila k sreči relativno hitro odpravljena, saj sta obe strani sprevideli, da je dnevno prečkanje meje zanje eksistenčno pomembno (Fajfar, 2020; Radio Mrežnica, 2020). Kmalu so se v težkem položaju znašli tudi vsi tisti, ki so za potrebe vsakdanjega življenja in dela sicer smeli prehajati mejo tudi vsakodnevno (Gregurovič et. al., 2020, 10). Teh je bilo v letu 2021 približno 4283 (SiSTAT, 2022).

Podobne težave so se pojavile na celotnem slovensko-hrvaškem obmejnem območju. V samem začetku je bilo zelo veliko nejasnosti, potem pa so se ti odnosi postopoma uredili. Medtem ko so se delovne migracije (dnevne in tedenske) ter tudi gospodarsko poslovanje na določen način uredili (uredili so kordone terenskih vozil itn.),⁴ so se rešitve za druge, bolj zasebne zadeve iskale še dolgo.

V resnici gre pri prebivalcih obmejnih območij za različne motene čezmejne življenjske prakse, ki niso pomembne le za pripadnike tam živečih manjšin, ampak za vso lokalno prebivalstvo, na primer ob selitvi v drugo državo, gradnji hiš na drugi strani meje, skrbništvu nad otroki, skupnem življenju s partnerjem, ki ni prijavil stalnega prebivališča, akutnih družinskih krizah/ločitvah, pa tudi ob preprostem dostopu do kmetijskih zemljišč (Klatt, 2020, 42) ali obisku grobov. Vse tu navedene razloge in težave so v svojem vsakdanjem življenju v času covid-19 občutile tudi pripadnice slovenske skupnosti in to poudarjale v svojih odgovorih.

Intervjuvanje je bilo izvedeno več kot eno leto po tem, ko je pandemija covid-19 spremenila naša življenja, kar je tudi vplivalo na odgovore. Od prvotno mešanih občutkov v aprilu 2020 so anketiranke namreč oblikovale svoja stališča o bolezni in o prečkanju meje.

V svojih odgovorih so navajale številne povezave s Slovenijo ter primere v zvezi s prečkanjem meje pred in po pandemiji. Predvsem pa je iz njihovih odgovorov možno razbrati negotovost, zaskrbljenost in žalost zaradi razvoja dogodkov.

V prvem delu so svojo povezanost s Slovenijo opisovale različno. Tako je Regina (2021) na vprašanje »Kako bi opisali svojo povezanost s Slovenijo in Hrvaško?« odgovorila:

S Slovenijo me vežejo družinske vezi, korenine, na Hrvaškem pa delam in imam svojo družino. Do Slovenije čutim spoštovanje in navezanost, saj sem v Sloveniji odrasčala, pridobila izobrazbo in prve študijske delovne izkušnje. V Sloveniji živijo vsi moji bližnji sorodniki, zato se vedno rada vračam domov. Na Hrvaškem sem se zaposlila in ustvarila družino. Postala je moj drugi dom.

Tudi druge intervjuvanke so v svojih odgovorih izpostavljale neločljive občutke do ene in druge države ter navajale primere povezanosti. Vse intervjuvanke so omenjale, da imajo sorodnike in prijatelje v Sloveniji, večina pa jih je imela tudi obe državljanstvi.

Izjemno čustveno govori tudi Sonja (2021): Na Slovenijo me veže družina, prijatelji, spomini. Na Hrvaškem živim in sem tu tudi zaposlena, tako da večino časa preživim tu. Imam sorodnike v Sloveniji. Na Hrvaškem živim z

⁴ Tako je v Odloku, ki je začel veljati 20. 7. 2020, navedeno, da ima čezmejni dnevni delovni migrant, ki je v delovnem razmerju v eni od držav članic Evropske unije ali drugi državi schengenskega območja in za kar ima dokazilo oziroma podpisano izjavo, utemeljen razlog za prehajanje meje kot dnevni delovni migrant in zanj ne velja uvedba karantene in ob prehodu meje mu ni treba predložiti negativnega izvida testa na prisotnost SARS-CoV-2 (COVID-19) (Odlok 100/2020).

možem in otrokoma. Drugih sorodnikov tu nimam. Občutki so mešani. Še vedno občutim pripadnost Sloveniji. Hrvaška mi kljub dolgoletnem bivanju na Hrvaškem daje nekakšen mačehovski odnos.

Nekatere intervjuvanke so svoje občutke oblikovale drugače: »Do držav nimam posebnih občutkov [...] blizu sta mi tudi oba jezika in kulturi« (Ida, 2021). Emilija (2021) pa je odgovorila: »Obe državi sta del moje identitete, v obeh imam družino in prijatelje. Sta dela moje identitete, ki se prepletata«.

Iz odgovorov intervjuvank je razvidno, da so povezane tako s Slovenijo kot s Hrvaško, da gojijo do obeh zelo globoka čustva in da sta obe državi/oba prostora pravzaprav del njihove identitete. Vse so pozitivno odgovorile na vprašanje, ali prečkajo slovensko-hrvaško mejo, zanimalo pa nas je tudi, kakšno je bilo njihovo mnenje o meji, ki je nastala leta 1991, ter njihov odnos do meje nasploh. Na vprašanji »Kakšen je vaš odnos do meje?« in »Kako ste sprejeli vzpostavitev meje leta 1991?« so intervjuvanke odgovarjale različno, zlasti glede na starost in pridobljene izkušnje. Mlajša skupina intervjuvank, ki so bile v času nastanka meje še otroci in mladostnice, je na vprašanje o vzpostavitvi meje odgovarjala bolj nevtrarno. Tako je Pavla (2021) povedala:

Na začetku je. Samo takrat sem bila zelo mlada, tako sploh nisem imela potrebe prečkati mejo. Se pa spomnim, da so bili stari starši zelo čustveni, ko smo prvič prečkali mejo. Spomnim se starega tate, ki je rekel: »Ja, res so jo postavili. Tam, kamor smo vedno govorili, ko smo prihajali domov, da naj bi bila meja. Niso falili«.

Druge intervjuvanke pa niso omenjale svojih starih staršev in so se v odgovorih zanašale predvsem na lasten občutek: »Na mene in mojo družino to takrat ni vplivalo, saj smo živeli v osrednji Sloveniji. Poleg tega sem bila takrat tudi premlada, da bi se zavedala tedanje situacije« (Sonja, 2021). Emilija (2021) je povedala: »Bila sem še otrok in to ni vplivalo na prehajanje meje ter obiske« ali pa »Ne spomnim se, ker sem bila komaj 11-letni otrok, ampak mislim da ni bilo velikih težav« (Regina, 2021).

Starejše intervjuvanke pa so bile glede vprašanja meje in njene vzpostavitve leta 1991 bolj občutljive:

Vzpostavitev državnih mej leta 1991 sem sprejela zelo težko, saj sem takrat živela na sami meji (v Istri), kjer je bila polovica hiše dejansko v Sloveniji, polovica pa na Hrvaškem. Zelo me je motila nenehna prisotnost policije in carine, saj takih omejitev nismo bili navajeni. Vzpostavitev državnih mej je zelo vplivala tudi

na obiskovanje ljudi in krajev z obeh strani, saj sem se takrat ukvarjala s kmečkim turizmom in so ljudje prihajali z obeh strani. (Frančiška 2021).

Angela (2021) je povedala: »Ni mi bilo všeč, ker je bila postavljena meja med državama«. Jožefa (2021) pa je mejo iz leta 1991 komentirala: »Težko sem se navadila in mi je bilo težko potovati čez mejo v tej situaciji«. Tudi Ida (2021) je težko sprejela mejo, ki je nastala med Slovenijo in Hrvaško. Na vprašanje glede občutkov o meji je odgovorila: »Tesnobno. Ni vplivalo na pogostost prehajanj (mesečno), je pa seveda vplivalo na počutje oz. povzročalo tesnobo, ker meje pred 1991 ni bilo«.

Odgovori se razlikujejo glede na starost intervjuvank in vidno je, da so gospe, ki so nastalo situacijo doživljale in se je spomnijo, mejo na nek način zavračale in se ob njej niso počutile sproščeno. Mlajše intervjuvanke pa so mejo sprejele kot nekaj popolnoma normalnega.

Pomembno se zdi povezati, kako so se intervjuvanke sprijaznile z življenjem v času covid-19. Vprašanje »Kako pogosto prehajate hrvaško-slovensko mejo?« so namreč takoj povezale s trenutno situacijo in primerjale stanje pred in v času covid-19.

Frančiška (2021) je odgovorila: »Zadnje leto in devet mesecev sem slovensko-hrvaško mejo prečkala samo dvakrat. Pred letom 2020 sem mejo prečkala vsaj dvakrat na mesec«. Angela (2021), ki je pred pandemijo mejo prečkala občasno, pa je povedala, da je v času covid-19 »prvič /.../ šla čez mejo avgusta, po letu in pol. Nisem imela težav, policaj me je komajda pogledal«. Neža (2021) je povedala, da trenutno prečka mejo enkrat letno ali celo manj, prej pa je čez mejo redno hodila.

Emilija (2021) je povedala, da v Sloveniji ni bila 18 mesecev, nekatere intervjuvanke, npr. Gizela (2021), pa so mejo prečkale nekolikokrat tedensko, Marta (2021) celo večkrat na dan:

Večino časa preživim na Hrvaškem, zadolžena sem, da otroke odpeljem v vrtec in jih pobrem. V poletnem času veliko časa čakam na meji in s čakanjem na meji izgubim pol delovnika. Mi mejo prečkamo vsak dan: zdravniki, pošta, trgovina, ohranjanje stikov s prijatelji in družino, ohranjanje socialnega okolja na slovenski strani.

Intervjuvanke ter vsi, ki so v določenem trenutku morali prečkati mejo, so se srečevali z različnimi izzivi. Ena od težav, s katero so se soočale posameznice, ki so želele vstopiti v Slovenijo, je bila nenehno spreminjanje ukrepov. Pogosto so se njihove frustracije pomešale z jezo, ker niso vedele, kako rešiti svoje težave. V pogovorih so pogosto izpostavljale,

da za te ukrepe ne vedo niti slovenski državljani v Sloveniji, da so razočarane, ponižane, žalostne in se čutijo odrinjene s strani Slovenije.

Izzive na meji so včasih opisovali tudi novinarji. Tako je bila izjemno udarna novica, ki je vrgla posebno luč tudi na odnos do slovenskih državljanov, ki živijo na Hrvaškem, in njihovih zakoncev oz. partnerjev, tudi situacija, v kateri se je znašla družina z Reke. Očeta niso pustili v Slovenijo, ker je hrvaški državljan. Zgodba je polnila medijske vrstice julija 2020 in šlo je za primer, ko je oče sina in ženo, oba slovenska državljana, moral peljati v Slovenijo na napovedano zdravstveno terapijo za otroka. Kot navaja hrvaški dnevnik *Novi list*, pa »... očeta v Slovenijo ne bodo pustili, tudi če bi predložil negativen test na covid-19« (Vesić, 2020). To ni bil edini primer, o katerem so poročali hrvaški novinarji. Objavljene so številne zgodbe, kjer so se posamezniki znašli v težavah (Bet, 2020; Žabec, 2020; HINA, 2021; Pavlović, 2021; Glas Istre, 2021 idr.).

Zaradi relativno slabe situacije na meji so se vzdolž slovensko-hrvaške meje organizirale tudi različne civilne iniciative, ki so skušale vplivati na ureditev prehajanja meje. O tem so poročali tudi novinarji:

[...] inicijativa se fokusirala na probleme ulaska hrvatskih građana u Sloveniju zbog podizanja mirovina, odlaska liječniku ili po lijekove za kronične bolesnike kao i u posjetu rodbini ili na zemljište u posjedu. Također, u zadnje je vrijeme bio i otežan prelazak studentima koji bi trebali na polaganje ispita ili na prijemne ispite. (VV 2020).

Mediji so o težavah, ki so jih imeli posamezniki, ki so želeli vstopiti v Slovenijo, poročali predvsem v letu 2020, ko so se ukrepi, predvsem v Sloveniji, izjemno hitro spreminjali. Le redko so novinarji posebej opozarjali na pripadnike slovenske skupnosti in takih prispevkov je v slovenskih in tudi v hrvaških medijih malo. Prav zato smo tudi intervjuvanke spraševali o prečkanju meje in nas je zanimalo njihovo mnenje o ukrepih. Intervjuvanke so mejo prečkale le redko in so predvsem izpostavljale svoje slabe izkušnje.

Nasploh so poudarile, da je razlika med letom 2020 in letom 2021, ko se je nenehno spreminjanje ukrepov končno ustavilo. Ocenile so, da je, odkar so ukrepi bolj stalni, lažje prečkati mejo.⁵ Tako je

Pavla (2021) komentirala: »Sedaj, ko je covid-pass, je super. Sem se cepila in se nekako počutim bolj sproščeno, ko grem kam, pa tudi lahko prečkam mejo in grem v Slovenijo«. Situacija se je nekoliko umirila z možnostjo cepljenja ter z dejstvom, da so ukrepi zdaj bolj kontinuirani oz. da lahko cepljeni posamezniki brez težav prečkajo mejo.

Pred aprilom 2021 je bila situacija vsekakor težja. Na vprašanje »S kakšnimi težavami se srečujete, odkar so se začeli uvajati različni ukrepi zaradi covida-19?« je Frančiška (2021) odgovorila:

Odkar so se začeli uvajati različni ukrepi zaradi covida-19 in vse dokler se nisem cepila pa dobila covid-potni list, je bilo moje prehajanje meje popolnoma onemogočeno. Moje finančno stanje ne dovoljuje dodatnih stroškov za testiranje, tako nisem mogla čez mejo celo leto in pol, da bi obiskala mamo in ostale sorodnike.

Njeno soočanje s togimi odločitvami in ukrepi je v tem letu in pol močno zaznamovalo njeno življenje: »Ker nisem imela negativnega testa, nimam nepremičnin na svoje ime v Sloveniji, prav tako nimam direktnih poslovnih vezi v Sloveniji, mi je bil vse do cepljenja vstop v Slovenijo popolnoma onemogočen« (Frančiška, 2021).

Posameznice so izpostavljale različne razloge, zaradi katerih je bil njihov obisk v Sloveniji nujen, nekatere pa so resnost situacije uvidele šele kasneje. Tako je Alojzija (2021) komentirala, da je »največja težava prehajanja meje in s tem obiskovanje zdravnika ...«, druga intervjuvanka pa je povedala, da sta v času, ko so se izvajali različni ukrepi, ki so se nenehno spreminjali, s soprogom ostala z dvema majhnima otrokoma na Hrvaškem, oddaljena od vsega:

Nismo imeli dostopa do zdravnika in pediatru smo poslali sliko grla ... Sploh si ne predstavljam, kako bi prišla do zdravnika. Starše so znali v Umagu zavriniti, češ da ga je treba najprej testirati, in potem so se mogli znajti sami. Niso jih pustili čez mejo, niso jih spustili na urgenco brez testa (Marta, 2021).

Intervjuvanke so poleg vzdrževanja stikov s člani družine izpostavljale tudi podporo družinskim članom, ki je niso mogle vedno zagotavljati. Gizela

⁵ Tako je Republika Slovenija za potnike ob vstopu uveljavila določene zahteve, ki se v zadnjih nekaj mesecih več ne spreminjajo: dokazilo o negativnem rezultatu testa PCR, ki ni starejši od 72 ur od odvzema brisa, ali testa HAG; digitalno covid potrdilo EU; dokazilo o cepljenju; dokazilo o prebolewnosti. Še vedno pa obstajajo določene izjeme brez karantene in brez pogoja PCT, ampak jih je bistveno manj, kot jih je bilo, in so tudi bolj obrazložene, čeprav je še vedno nekaj odprtih vprašanj glede preverjanja izpolnjevanja določenih pogojev, npr. da delovni migrant ne potrebuje PCT, če ima prebivališče »... v razdalji največ 10 km zračne črte od skupne mejne črte Slovenije in sosednje države ...« (MNZ, 2021a).

(2021) je na primer odgovorila: »Prehajanje meje in ohranjanje stikov je bilo zelo omejeno. Mama živi v Sloveniji in prehajanje meje je bilo v določenih situacijah nemogoče. Nisem je mogla obiskati, nisem ji mogla pomagati«. Onemogočen stik s starejšimi je omenila tudi Sonja (2021): »Prehod meje je bil znatno otežen, kar preprečuje pogoste stike s sorodniki. Otroci niso mogli videti svojih dedkov in babic«.

Izjemno emotivno zgodbo pa je povedala Natalija (2021):

V Sloveniji imam vse svoje: mamo, ata, brata in njegovo družino, tete, strice. V času spreminjanja ukrepov v enem trenutku nisem mogla do njih: nisem imela slovenske osebne izkaznice in nisem mogla na meji dokazovati slovenskega državljanstva. Menila sem, da mi ni potrebno imeti dveh osebnih izkaznic. Starša sta stara, 88 in 83 let. Ata me je vsak dan klical in spraševal, kdaj bom prišla, pa mu nisem znala odgovoriti. V glavnem, stiki z mojimi najdražjimi so bili močno pretrgani, ker si pač nisem mogla za en obisk privoščiti stroška 90 evrov za testiranje na korono, kar so na meji zahtevali.

Intervjuvanka je še poudarila, da se je cepila in da zdaj lahko prečka mejo in nadaljuje z vzdrževanjem stikov s prijatelji in sorodniki v Sloveniji. Dodala je, da so imeli prejšnji vikend čudovito srečanje štirih generacij Slovencev, ki živijo v Sloveniji in na Hrvaškem.

Nekatere intervjuvanke so izkazale čisto ekonomsko vrednost in pomen svojih odhodov v Slovenijo. Trdile so celo, da se jim je zmanjšal standard. Tako je Pavla (2021) omenila:

Ker nisem hodila v Slovenijo po nakupih, sem mogla več denarja porabiti na Hrvaškem za osnovni nakup hrane in potrebščin. Ponavadi smo šli enkrat mesečno v velik nakup v Hofer, kjer je ceneje. Sedaj je tu pri nas na Hrvaškem hrana zelo draga (dražja kot v Sloveniji) in več denarja porabim za osnovne stvari.

Pavla (2021) je omenila tudi težave, povezane z delom, saj je redno odhajala v Slovenijo na poslovne sestanke, zaradi različnih ukrepov in spreminjanja teh ukrepov pa je to v času, ko še ni bila cepljena, popolnoma opustila. Vse sestanke, zagovore doktoratov in predavanja, ki bi jih morala izvesti na eni od ljubljanskih fakultet, je morala organizirati prek spleta. Je pa v intervjuju omenila tudi, da je na ta način izgubila številne osebne stike, ker so bili sestanki prek spleta osredotočeni na določeno tematiko in ni bilo možnosti za sproščeno kramljanje pred in po

sestankih. Neža (2021) je poleg nakupov dodala tudi težave z iskanjem primernega avtomehanika na Hrvaškem.

O oteženem prehajanju meje govori tudi napotena delavka: »Zaradi službe na Hrvaškem sem bila t. i. izjema za prehod meje, vseeno pa sem včasih imela otežen prehod meje, ker izjema ni veljala ves čas za napotene delavce, temveč za t. i. dnevne delovne migrante. Zato nekaj časa nisem mogla v Slovenijo do staršev, sorodnikov« (Magdalena, 2021).

V izjemno težkem položaju so bili tudi prebivalci obmejnega prostora, ki imajo maloobmejne izkaznice. Maloobmejni prehod Starod – Vele Mune vsak dan uporablja več kot 40 posameznikov, ki imajo maloobmejne izkaznice. Po pričanju Julije (2021) pa mejna policija ni hotela vedno odpreti železnih vrat, ki so jih začeli zapirati po pojavu koronavirusa marca 2020. Poudarila je, da je večkrat klicala policijo in prosila, da odprejo vrata. Čeprav so upali, da bodo vrata kmalu odprli in da bodo lahko uporabljali ključke, so vrata še vedno zaprta in če hočejo prečkati mejo, morajo klicati policijo, da jim odpre. V času, ko niso sodili v posebne izjeme in so za prečkanje meje kot dvolastniki potrebovali negativen test, pa jim policija sploh ni hotela odpreti vrat in so morali na glavni mejni prehod. To jim je bistveno podaljšalo pot, težava pa je nastala tudi zato, ker s traktorji sploh ne smejo čez mejo na glavnem mejnem prehodu.

Glede na to, da so imele intervjuvanke težave s prečkanjem meje, nas je zanimalo tudi, ali so spremljale spreminjanje ukrepov. Slovenija je ukrepe spreminjala vsak teden in dovolj je pogled na spletni arhiv Ministrstva za notranje zadeve (MNZ), da ugotovimo, da so se ukrepi spremljali tedensko, včasih celo tudi dnevno (MNZ 2021b). Hrvaška je ukrepe spreminjala na dva tedna in je spremembe napovedala nekoliko dni pred samim začetkom njihove uveljavitve. Pripadniki slovenske skupnosti so bili pogosto ujetniki teh ukrepov in se niso vedno znali pravočasno prilagoditi. Težava je tudi v tem, da so intervjuvanke pogoje spremljale v glavnem prek medijev. Te novice so bile pogosto nepopolne, ukrepi so se pogosto sprejemali na sejah vlade ob koncu tedna in na koncu ob ponedeljkih niso več vedele, kaj velja in če jih bodo spustili v Slovenijo.

Intervjuvanke smo vprašali tudi o ukrepih in njihovem spremljanju. Pavla (2021) je odgovorila: »V medijih so jih itak pogosto izpostavljali, pa sem jih prebrala, ko sem kaj zasledila. Da bi pa sama šla brskati, to pa je bilo redko«.

Prav zato, ker so se intervjuvanke zanašale na informacije iz medijev, je včasih prihajalo do zapletov na meji. Je pa tudi dejstvo, da sami policisti včasih niso vedeli, kako razumeti določene ukrepe. Tako je Jožefa (2021) povedala:

Moja hčerka dela v Sloveniji in potuje enkrat tedensko čez mejo. Ni tipičen delovni migrant, ker ne hodi vsak dan, je pa vseeno delovni migrant. Nekajkrat je imela težave na meji, ker policisti niso vedeli, v katero kategorijo naj bi jo dali. Enkrat, ko se je šla testirati, ker so se vsi delovni migranti tedaj morali testirati, da bi lahko vstopili v Slovenijo, pa ji je slovenski policist na Jelšanah povedal, da je ona itak »naša« in je sploh ni spraševal po negativnem covid testu. Sestanke je imela po navadi ob ponedeljkih in je imela blazne težave, ker je ob ponedeljkih zjutraj, preden bi šla na pot, preverjala, ali so se ukrepi za vstop v Slovenijo spremenili. Zdaj se je cepila in od takrat je prečkanje lažje.

Marta (2021) pa ukrepe spremlja konstantno, ker zaradi svojega načina življenja mejo prečka večkrat dnevno:

Ukrepe z možem spremljava dnevno, predvsem zaradi najine skupine (op. a. FB skupina), in smo jih objavljali. Si jih mogel slediti in so politiki imeli zasedanje do 11:30 in morda nisi imel pogojev za prehod. Hvala policistom na meji, ki so nam to težko obdobje nekoliko olajšali. Upam, da ne bodo sankcionirani zaradi tega, ker so nam pomagali.

Da tudi policisti niso vedeli, kako se pripraviti na spremenjene ukrepe, govori tudi Alojzija (2021):

Ukrepi so se stalno spreminjali in velikokrat so nejasni. Potem nastanejo težave, ker si vsak lahko ukrepe tolmači po svoje. Mislim bolj na policijo, odvisno kdo dela na meji oz. kakšno srečo imaš, ali je oseba dobro podkovana ali ve nekaj samo na pol itn. Včasih moraš imeti pripravljene argumente.

Nekatere intervjuvanke so povedale, da so tudi od mejne policije dobivale različne informacije in da so »[...] resničen problem te različne interpretacije« (Ingrid, 2021). Podobno so odgovorile tudi druge intervjuvanke. Tako je Frančiška (2021) povedala: »Na mejni policiji mi je bilo vsakokrat odgovorjeno drugače, zato sem dobila občutek, da je veliko odvisno od tega, kakšen dan ima oseba, na katero se naleti... Vsak je svoj »šef« in si ukrepe po svoje razlaga«.

Intervjuvanke pa so delo policistov gledale tudi skozi oči človeškosti. Tako je ena od intervjuvank komentirala:

Meni je predvsem žal policistov, ki delajo na meji. Večina jih je človeških, ampak morajo imeti navodila RS. In vedno znova, ko so bile

zaostritve in mi niso težili, sem bila srečna, da so me spustili v Slovenijo in potem nazaj domov (Marta, 2021).

In medtem ko so nekatere redno spremljale ukrepe, ker so želele in včasih morale oditi v Slovenijo, da bi jim bilo življenje vsaj deloma normalno, so nekatere kar hitro obupale. Tako je Emilija (2021) odgovorila: »[...] po nekem času sem obupala in ne spremljam sprememb in ukrepov za prehod meje«. Nekatere zaradi hitrega spreminjanja niso utegnile spremljati vseh sprememb: »Na začetku sem pogosto spremljala spremembe ukrepov, kasneje pa so se ukrepi skoraj iz dneva v dan spreminjali, tako da jih nisem uspela več spremljati« (Regina 2021).

O tu navedenih težavah pa slovenska in hrvaška javnost nista bili obveščeni oz. so nekatere informacije le redko prišle v javnost. Še en velik šok je sledil v začetku marca 2021 (MNZ, 2021c), ko so dnevni migranti ponovno potrebovali negativne teste, da bi lahko vstopili v Slovenijo. Tedaj je Zveza kulturnih slovenskih društev na Hrvaškem (ZKSH) opozorila na slab položaj dnevnih migrantov s Hrvaške. To ni bil prvi poskus ZKSH, da opozori na težko situacijo med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, vendar v letu 2020 njihov poziv v javnosti ni bil slišan. V medije je prišla novica o slabem položaju pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem: »Na Hrvaškem večina slovenskih rojakov živi ob meji s Slovenijo, s katero so povezani na različne načine, tudi dnevno. Zaradi epidemioloških ukrepov na slovensko-hrvaški meji se soočajo s številnimi težavami, tudi finančnimi« (STA, 2021; Š. J., V. U., STA, 2021).

V prispevku je bilo izpostavljeno, da Slovencem na Hrvaškem niso zagotovili brezplačnih hitrih testov, ki so jih deležni Slovenci v Italiji, kasneje pa so jih bili deležni tudi Slovenci v Porabju. Namreč, zaradi spremenjenih pogojev vstopa v Slovenijo je »... na podlagi prizadevanja ministrice za Slovence v zamejstvu in po svetu dr. Helene Jaklitsch v sodelovanju z ministrom za zdravje Janezom Poklukarjem, ministrom za notranje zadeve Alešem Hojsom in poveljnikom civilne zaščite Srečkom Šestanom pri vstopu v Republiko Slovenijo na mejah z Republiko Italijo omogočeno brezplačno testiranje za vse osebe ...« (USZS, 2021). Kot je bilo izpostavljeno v medijih, so lahko testiranje opravili tako slovenski kot italijanski državljani (Černic, 2021). Na medijsko vprašanje o različnem ravnanju s Slovenci v sosednjih državah so na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu (USZS) odgovorili: »Ocenjuje se, da je dnevnih prehodov meje na slovensko-italijanski meji kar okoli 10.000. Številni med njimi so pripadniki slovenske manjšine v Italiji. Prizadevali smo si najti rešitve, ki bi bile do dnevnih migrantov, šolarjev, dvolastnikov in drugih čim prijaznejše« (RTV SLO MMC, 2021).

Kmalu po tem pa je bilo organizirano tudi brezplačno testiranje za Slovence, in sicer tudi s pomočjo USZS (Sukič, 2021, 4). Tudi iz ZSKDH so ministrice Jaklitsch opozorili na težko situacijo med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, a rešitev ni bila najdena. Če pogledamo številke Statističnega urada Republike Slovenije, vidimo, da je največ delovnih migrantov v letu 2021 prihajalo prav s Hrvaške. Tako je v letu 2021 1034 delovnih migrantov v Slovenijo prihajalo iz Italije, 242 z Madžarske in 4283 s Hrvaške (SiSTAT, 2022).

Tisti pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki so za to vedeli, so se počutili kot drugorazredni državljani, kar so potrdile tudi naše intervjuvanke. Pavla (2021) je povedala: »Vedela sem za to. Zakaj pa nismo te možnosti imeli tudi Slovenci na Hrvaškem? Ko sem to izvedela, sem se počutila kot drugorazredna državljanka«. Sonja (2021) pa je o tej praksi povedala: »S tem sem seznanjena in menim, da je to popolnoma diskriminatorno do Slovencev, ki živijo na Hrvaškem«.

Emilija (2021) je povedala, da ni vedela za možnost brezplačnega testiranja za Slovence v Italiji in na Madžarskem, in nadaljevala »... Če je to res, je to še en primer, kako smo Slovenci na Hrvaškem drugače obravnavani kot Slovenci v Italiji«. Gizela (2021) pa je poudarila, da bi bilo to treba narediti tudi na meji s Hrvaško, saj so »na ta način v bistvu naredili razliko med zamejci«.

V situaciji, kot je bila leta 2020 in 2021 v času covid-19, ko so se na mejnih prehodih podrobno preverjali ukrepi, s tem pa je bilo življenje obmejnega prebivalstva popolnoma zagrenjeno, so se intervjuvanke strinjale, da bi bilo dobro, da bi bile vse (uradne) informacije na enem mestu, ne pa da so posamezniki primorani brskati po različnih spletnih straneh in spraševati po družbenih omrežjih, kjer so pogosto podane napačne informacije (Pavla 2021). Poleg tega bi bilo treba v dogovoru med državami »... poenotiti ukrepe, in to nujno« (Ida 2021). So pa intervjuvanke tudi omenjale, da bi morali biti ukrepi »transparentni, konsistentni in poenoteni, da bi olajšali prečkanje meje« (Emilija 2021).

Odnos Republike Slovenije do intervjuvank, ki so povezane s Slovenijo na različnih ravneh in niso zgolj ekonomski dnevni migranti, je pustil grenak priokus in jih na določen način oddaljil od njihove države matične kulture.

ZAKLJUČEK

Covid-19 je močno zaznamoval življenje po celotnem svetu. Predvsem so se v slabem položaju znašli prebivalci obmejnih regij, ki svoje življenje zaradi različnih razlogov živijo v obeh državah. Ne glede na to, ali na nekem obmejnem območju prej ni bilo meje ali pa je meja obstajala in je bila prepustna, je s pojavom covid-19 prišlo do ponovne vzpostavitve meje, mejni režim pa je postal izjemno nefleksibilen. Nove ukrepe in nove meje so najbolj čutili pripadniki manjšinskih skupnosti. Življenje, kot so ga poznali, se je čez noč spremenilo in primorani so bili iskati ravnotežje med državo, v kateri živijo, in državo matične kulture. V takem položaju so se znašli tudi pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki so ostali pred zaprto mejo. Intervjuji so bili izvedeni v želji, da bi ugotovili mnenje pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem do meje in ukrepov Republike Slovenije, ter na kakšen način so se v času covid-19 sploh znašli v vrzeli med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško.

Slika 1: Ograja na slovensko-hrvaški meji na Čićariji (Foto: Sandra Grudenić).

Slovensko-hrvaška meja je zanimiv fenomen, kjer ljudje živijo mirno obmejno življenje (Stiperski in Kochi Pavlakovich 2001, 124), obenem pa je

odnose med državama čutiti ravno pri zaostrovanju mejnega režima. Lahko sklepamo, da so se pripadnice slovenske manjšine, s katerimi smo izvedli intervjuje, v času negotovosti in strahu namesto pomoči s strani matične države znašle pred zaprto mejo, in sicer leta 2020 in skoraj celotno leto 2021. Slovenija je nenehno spreminjala ukrepe in prav zaradi tega so nekatere posameznice popolnoma obupale in Slovenije niso obiskale 18 mesecev in več. Onemogočeno je bilo njihovo normalno delovanje: obisk zdravnikov, opravljanje dela, obisk staršev in starih staršev, kar je v njih vzbudilo jezo in frustriranost. Zaradi slabe informiranosti ter tudi dejstva, da se je o teh težavah v slovenskih medijih pisalo izjemno redko, so se na meji pogosto znašle v zapletenih, tudi nerodnih situacijah.

Tu omenjena in analizirana problematika priča o tem, da lahko prav vse, kar navaja Mégret, pa tudi Klatt, velja tudi za slovensko skupnost na Hrvaškem, ki je bila v še težjem položaju ravno zaradi svojega izseljenskega statusa (diaspore), načina življenja v dveh državah in dejstva, da njihovi ožji družinski člani niso mogli vstopati v Slovenijo.

Ljudje, ki živijo na obmejnem območju, pa tudi pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem se bodo naučili živeti tudi z ukrepi, ki jih odreja Republika Slovenija. Ta v primeru soočanja s pandemijo ni zaščitila vseh svojih državljanov na enak način. Vsaka država je v pandemiji storila to, kar je menila, da bo najbolje za njene državljane. Je pa dejstvo, da je v določenih primerih Slovenija na svoje državljane pozabila, ti pa so se zato počutili kot drugorazredni državljani.

THE SLOVENE COMMUNITY IN CROATIA IN THE BORDER AREA AND THE BORDER DURING COVID-19

Barbara RIMAN

Institute for Ethnic Studies, Erjavčeva 26, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: barbara.riman@guest.arnes.si

SUMMARY

The time of the Covid-19 pandemic was particularly hard for the communities living in border areas, who are used to cross the border on a daily basis, sometimes several times a day. When borders were closed due to the pandemic, their lives changed dramatically. One of the communities particularly affected by the pandemic was the Slovene community in Croatia, namely its members living along the Slovene-Croatian border. The article aims to present the situation of this community during the pandemic, with a particular emphasis on the measures related to border crossing and the feeling of (dis)connectedness with the kin state. The data is drawn from a survey conducted in 2021 through 15 semi-structured interviews with active female members of the Slovene community in Croatia. The responses show that, instead of receiving assistance from the Republic of Slovenia, in a time of uncertainty and fear members of the Slovene minority experienced a closed border and numerous challenges. Due to the rapidly changing border crossing measures, they were unable to organise their lives properly and faced frustration and fear. The inability to cross the border, be it for medical and professional reasons (visiting doctors, regular employment) or private reasons (which are less relevant for survival, but still extremely important for private life: e.g. visiting parents and grandparents), made them feel insecure, frustrated and in doubt about their relationship with the Republic of Slovenia. All that brought them further away from their kin state, making them feel as second-class citizens in either one or the other country

Keywords: Slovene community in Croatia, Slovene-Croatian border, border regime, Covid-19

VIRI IN LITERATURA

Adolph, Christopher, Amano, Kenya, Bang-Jensen, Bree, Fullman, Nancy & Wilkerson, John (2021): Pandemic Politics: Timing State-Level Social Distancing Responses to COVID-19. *Journal of Health Politics, Policy and Law*, 46, 2, 211–233.

Alojzija (2021): r. 1978, Mrkopalj. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Angela (2021): r. 1967, Zagreb. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

av/h (2020): Ostali kod kuće. Oko 700 Hrvata na radu u slovenskim pograničnim mjestima trenutno na čekanju. *Direkt.hr*, 24. 3. 2020. <https://direktno.hr/domovina/ostali-kod-kuce-ok-700-hrvata-radu-slovenskim-pogranicnim-mjestima-trenutno-cekanju-187555/> (zadnji dostop: 2021-07-08).

Beti, Ivica (2020): PROBLEMI ŽIVOTA UZ GRANICU 'Hrvate stavljaju u karantenu, bojimo se, ne možemo ni do groblja', *Emedjimurje*, 8. 9. 2020. <https://emedjimurje.net.hr/vijesti/koronavirus/3881292/problemi-zivota-uz-granicu-hrvate-stavljaju-u-karantenu-bojimo-se-ne-mozemo-ni-do-groblja/> (zadnji dostop: 2021-09-20).

Brezigar, Sara (2020): The Slovene Community in Italy and the Covid-19 Pandemic. *Razprave in gradivo*, 85, 83–100.

Černic, Andrej (2021): Ministrica Jaklitsch o prehajanju meje, 9. 3. 2021. <https://www.rainews.it/tgr/fjk/video/2021/03/tdd-prehajanje-meje-jaklitsch-brezplacni-testi-236a3efe-5c40-41c4-afab-9d9e01e86d16.html> (zadnji dostop: 2021-09-20).

Emilija (2021): r. 1981, Matulji. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Fajfar, Simona (2020): Hrvaški delavci spet na delu v Sloveniji. *Delo*, 22. 4. 2020. <https://www.delo.si/novice/slovenija/hrvaski-delavci-spet-na-delu-v-sloveniji/> (zadnji dostop: 2021-09-16).

Frančiška (2021): r. 1958, Zagreb. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Gizela (2021): r. 1978, Varaždin. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Glas Istre (2021): Cirkus na istarskoj granici sa Slovenijom: Čak petero Slovenaca pokušalo proći granicu s lažnim testovima. Neki ih kupuju, a neki printaju s interneta... *Glas Istre*, 3. 3. 2021. <https://www.glasistre.hr/istra/cirkus-na-istarskoj-granici-sa-slovenijom-cak-petero-slovenaca-pokusalo-proci-granicu-s-laznim-tesovima-neki-ih-kupuju-a-neki-printaju-s-interneta-704239> (zadnji dostop: 2021-09-19).

Grafenauer, Danijel & Boris Jesih (2020): Impact and Consequences of Covid-19 on the Functioning of Minority Institutions of the Slovene National Community in Austria. *Razprave in gradivo*, 85, 203–222.

Gregurović, Margareta, Gregurović, Snježana, Klempić Bogadi, Sanja, Kumpes, Josip, Kuti, Simona, Lazanin, Sanja, Mlinarić, Dubravka & Sonja Podgorelec (2020): Pandemija i migracije. Zagreb, Institut za migracije i narodnosti. http://www.imin.hr/c/document_library/get_file?uuid=504de918-7b02-4686-bb26-59d0f9091827&groupId=10156 (zadnji dostop: 2021-08-10).

Hina (2021): Ministri policije Slovenije i Hrvatske razgovarali o režimu prelaska granice. *Jutarnji list*, 9. 6. 2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ministri-policije-slovenije-i-hrvatske-razgovarali-o-rezimu-prelaska-granice-15079625> (zadnji dostop: 2021-07-10).

Ida (2021): r. 1950, Reka. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Ingrid (2021): r. 1975, Zagreb. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Jaklitsch, Helena & Dejan Valentinčič (2020): Spoštovani Slovenci v zamejstvu in širom sveta!. <https://www.gov.si/novice/2020-04-02-prosnja-za-pomoc-pri-spopadanju-s-pandemijo-koronavirusa/> (zadnji dostop: 2021-07-10).

Jožefa (2021): r. 1946, Reka. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Klatt, Martin (2020): What has Happened to our Cross-border Regions? Corona, Unfamiliarity and Transnational Borderlander Activism in the Danish-German Border Region. *Borders in Perspective*, 4, 43–47.

Kovács, Attila & László Göncz (2020): The Hungarian National Community in Slovenia and the Covid-19 Epidemic. *Razprave in gradivo*, 85, 181–200.

Linka, Kevin, Peirlinck, Mathias, Sahli Costabal, Francisco & Ellen Kuhl (2020): Outbreak Dynamics of COVID-19 in Europe and the Effect of Travel Restrictions. *Computer Methods in Biomechanics and Biomedical Engineering*, 23, 11, 710–717.

L.M. (2020): Hrvaški delavci ne več na delo v Belo krajino, na Dolenjsko..., *Dolenjski list*, 21. 3. 2020. https://www.dolenjskilist.si/2020/03/21/235658/novice/bela_krajina/Hrvaski_delavci_ne_vec_na_delo_v_Belo_krajino_na_Dolenjsko/ (zadnji dostop: 2021-09-15).

Magdalena (2021): r. 1983, Zagreb. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Marta (2021): r. 1985, Buzet. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

McCloskey, Brian, Zumla, Alimuddin, Ippolito, Giuseppe, Blumberg, Lucille, Arbon, Paul, Cicero, Anita, Endericks, Tina, Lim, Poh Lian, Borodina, Maya & WHO Novel Coronavirus-19 Mass Gatherings Expert Group (2020): Mass Gathering Events and Reducing Further Global Spread of COVID-19: A Political and Public Health Dilemma. *The Lancet*, 395, 1096–1099.

Mégret, Frédéric (2020): COVID-19 Symposium: Returning "Home" – Nationalist International Law in the Time of the Coronavirus. *OpinioJuris*, 30 March 2020. <http://opiniojuris.org/2020/03/30/covid-19-symposium-returning-home-nationalist-international-law-in-the-time-of-the-coronavirus/> (zadnji dostop: 2021-10-01).

Meho, Lokman I. (2006): E-mail Interviewing in Qualitative Research: A Methodological Discussion. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 10, 27, 1284–1295.

MNZ – Ministrstvo za notranje zadeve (2021a): Prehajanje meje. Izjeme brez karantene in brez pogoja PCT. <https://www.gov.si teme/koronavirus-sars-cov-2/prehajanje-meja/> (zadnji dostop: 2021-10-09).

MNZ – Ministrstvo za notranje zadeve (2021b): Novice. <https://www.gov.si/novice?start=60&tag%5B0%5D=596> (zadnji dostop: 2021-09-15).

MNZ – Ministrstvo za notranje zadeve (2021c): Vzpostavitev kontrolnih točk za vstop v Slovenijo, 5. 3. 2021. <https://www.gov.si/novice/2021-03-05-vzpostavitev-kontrolnih-tock-za-vstop-v-slovenijo/> (zadnji dostop: 2021-09-21).

Munda Hirnök, Katalin (2020): Impact of the Covid-19 Coronavirus Disease Pandemic on Slovene Organisations and Institutions in the Raba Region. *Razprave in gradivo*, 85, 165–179.

Natalija (2021): r. 1960, Labin. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Neža (2021): r. 1949, Reka. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Odlok 100/2020 (2020): Odlok o odrejanju in izvajanju ukrepov za preprečitev širjenja nalezljive bolezni COVID-19 na mejnih prehodih na zunanji meji, na kontrolnih točkah na notranjih mejah in v notranjosti Republike Slovenije. *Ur. l. RS*, 100/2020, 16. 7. 2020. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2020-01-1858/odlok-o-odrejanju-in-izvajanju-ukrepov-za-preprečitev-sirjenja-nalezljive-bolezni-covid-19-na-mejnih-prehodih-na-zunanji-meji-na-kontrolnih-tockah-na-notranjih-mejah-in-v-notranjosti-republike-slovenije/#11.%C2%A0%C4%8Dlen> (zadnji dostop: 2021-09-15).

Opitowska, Elżbieta (2021): The Covid-19 Crisis: The End of a Borderless Europe? *European Societies*, 23, 1, 589–600.

Pavla (2021): r. 1977, Buzet. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Pavlovič, Milan (2021): Sutra novi režim ulaska u Sloveniju: neki će braktički biti prisiljeni cijepiti se. *Glas Istre*, 14. 7. 2021. <https://www.glasistre.hr/istra/od-sutra-novi-rezim-ulaska-u-sloveniju-neki-ce-prakticki-biti-prisiljeni-cijepiti-se-733790> (zadnji dostop: 2021-09-19).

Radio Mrežnica (2020): Dnevni migranti mogu na posao u Belu Krajinu i Dolenjsku. "Ovo je egzistencijalna važnost", *Radio Mrežnica*, 20. 4. 2020. <https://radio-mreznica.hr/dnevni-migranti-mogu-na-posao-u-belu-krajinu-i-dolenjsku-ovo-je-egzistencijalna-vaznost/> (zadnji dostop: 2021-09-10).

Ramšak, Mojca (2004): Včasih znam tudi molčati, čeprav se zdi to malo verjetno: pripombe k mizoginim stereotipom o ženskem opravljanju. *Etnolog*, 65, 14, 121–138.

Regina (2021): r. 1980, Reka. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Riman, Barbara (2020): The Slovenian Community in Croatia During the Covid-19 Pandemic. *Razprave in gradivo*, 85, 119–137.

SiStat – Statistični urad Republike Slovenije (2020): Tujci – dnevni migranti iz sosednjih držav po spolu in državljanstvu, Slovenija, letno. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0723435S.px> (zadnji dostop: 2021-09-12).

Sonja (2021): r. 1979, Reka. Ustno izporočilo. Zapis pri avtorju.

Sorgo, Lara & Sonja Novak-Lukanović (2020): The Italian National Community in Slovenia During the Covid-19 Epidemic. *Razprave in gradivo*, 85, 101–117.

Stiperski, Zoran & Vera Kochi Pavlakovich (2001): Odnosi i veze u prigraničnim područjima na primjeru hrvatsko-slovenske granice. *Dela*, 16, 119–134.

Sukič, Marijana (2021): Za lažji prestop meje. *Porabje*, 21, 13, 4.

STA (2021): Slovenci na Hrvaškem v težavah zaradi ukrepov na meji. *Primorske novice*, 27. 3. 2021. <https://www.primorske.si/primorska/pri-sosedih/slovenci-na-hrvaskem-v-tezavah-zaradi-ukrepov-na-m-slovenci-na-hrvaskem-v-tezavah-zaradi-ukrepov-na-meji-Primorske-novice> (zadnji dostop: 2021-09-20).

Š. J., V. U., STA (2021): Težave Slovencev na Hrvaškem zaradi ukrepov na meji. *Delo*, 26. 3. 2021. <https://www.delo.si/novice/svet/v-veljavi-omejitev-gibanja-v-rdecih-regijah-in-skrajsana-policijska-ura/> (zadnji dostop: 2021-09-17).

USZS – Urad Vlade republike Slovenije za Slovene v zamejstvu in po svetu (2021): Brezplačno testiranje pri vstopu v Slovenijo iz Italije, 9. 3. 2021. <https://www.gov.si/novice/2021-03-08-brezplacno-testiranje-pri-vstopu-v-slovenijo-iz-italije/> (zadnji dostop: 2021-09-21).

VV (2020): Dogradonačelnik Lepoglave Hrvoje Kovač upozorava: „I dalje otežan prelazak granice sa Slovenijom“. *Varaždinske vijesti*, 24. 5. 2020. <https://www.varazdinske-vijesti.hr/aktualno/dogradonaclnik-lepoglave-hrvoje-kovac-upozorava-i-dalje-otezan-prelazak-granice-sa-slovenijom-39482> (zadnji dostop: 2021-07-08).

Vesić, Vanja (2020): Slovenci zabranili ulaz Riječaninu koji bolesno dijete mora voditi na terapiju. Ne pomaže ni negativni test: "Na sto smo muka". Novi list, 31. 7. 2020. <https://www.novolist.hr/rijeka-regija/rijeka/slovenci-zabranili-ulaz-u-zemlju-rijecaninu-koji-bolesno-dijete-mora-voditi-na-terapiju/> (zadnji dostop: 2021-09-15).

V. L. (2020): Hrvatski delavci vendarle ne bodo mogli na delo v Slovenijo. SiolNET, 21. 3. 2020. <https://siol.net/novice/slovenija/hrvaski-delavci-vendarle-ne-bodo-mogli-na-delov-slovenijo-521402> (zadnji dostop: 2021-07-08.).

Žabec, Krešimir (2020): Iz Rijeke krenula za Austriju, zapela na slovenskoj granici: Šokirala me njihova policija!. Jutarnji list, 30. 7. 2020. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/iz-rijeke-krenula-za-austriju-zapela-na-slovenskoj-granici-sokirala-me-njihova-policija-15010944> (zadnji dostop: 2021-07-10).